

El Banc d'Espanya, un cilindre de maons

JAUME FABRE

L'edifici del Banc d'Espanya —ens expliquen els arquitectes, Lluís Clotet i Ignasi Paricio— és el resultat d'un conjunt de contradiccions. Ens va ser encarregat en un dels pocs moments en què els directius de l'entitat eren partidaris que les seves delegacions no fossin solament utilitàries, sinó que constituïssin elements arquitectònics significatius en el context urbà on s'inserien. De fet, el més lògic hauria estat que el Banc d'Espanya instal·lés la seva nova seu a Girona en un recinte situat fora de la ciutat, sense elements arquitectònics superflus, pensat només perquè acomplís la funció bàsica de rebre, guardar i extreure diners. Però en lloc d'això, que podia haver fet qualsevol dels arquitectes de la plantilla del Banc, van optar per un terreny en el cor de la ciutat i ens van fer l'encàrrec a nosaltres, que no teníem res a veure amb el Banc. Vam pensar en un edifici que a part de servir per a l'ús a què era destinat esdevingués un punt de referència bell en el paisatge urbà de Girona.

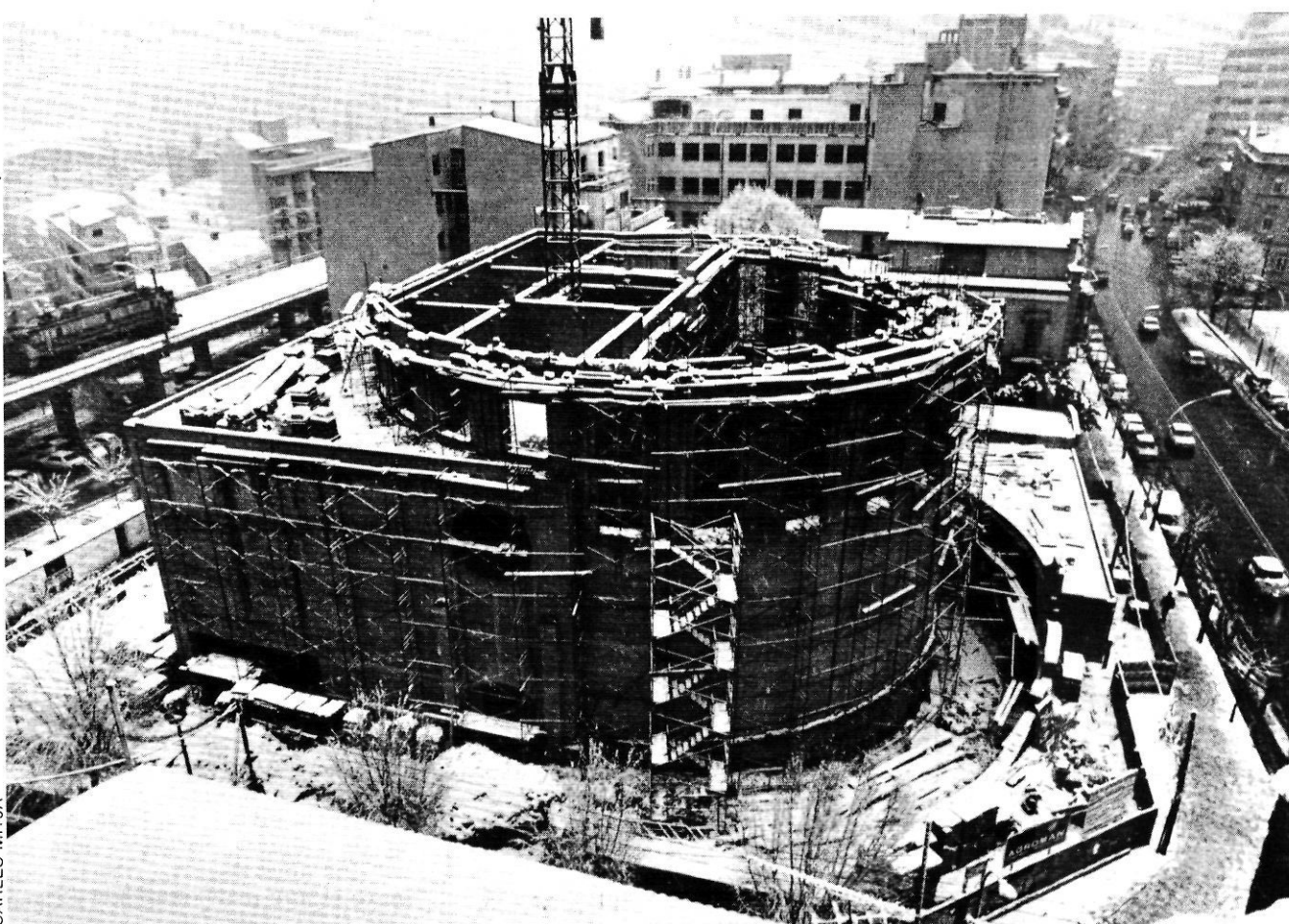
Només amb maons

El resultat ha estat no solament un edifici bell, sinó una fita important en l'arquitectura contemporània a Catalunya. Els arquitectes van decidir renunciar al formigó i aixecar només amb maons un immens bunker format per un cub i un cilindre.

A l'hora de la veritat, ha calgut recórrer al formigó per a alguns elements: la caixa de l'escala, la



Ignasi Paricio i Lluís Clotet, els arquitectes, amb la seva obra.



El mes de gener últim, l'edifici sota la neu, a punt de cobrir aigües.

llinda d'una porta, unes falques als pilars principals. Però el milió dos-cents mil maons són a la vista per a demostrar quina és l'estructura bàsica de l'edifici.

Veus assenyades —diuen els arquitectes— *ens suggerien que el volum i les càrregues de l'edifici exigien l'adopció d'una estructura interna de formigó que podria reforçar la capacitat portant del maó.*

Tanmateix, els arquitectes van estudiar a fons els pros i els contres i van arribar a la conclusió que la combinació del maó i el formigó plantejava problemes tècnics importants.

L'opció de fer servir exclusivament el maó no es basa solament en una certa ètica, sinó també en les estrictes lleis de la reologia.

La reologia és una ciència moderna que des dels anys vint del nostre segle ha anat avançant en la superació del concepte de cossos sòlids indeformables i en l'estudi del comportament dels materials sotmesos a diferents situacions de temperatura, a les seves propietats físico-químiques i al discórrer dels anys. Tots aquests problemes van ser tinguts en compte en el moment d'optar pel maó en un edifici amb característiques formals molt especials.

Àngel Jové pintarà el sostre

Des de fora, domina la forma cilíndrica. S'hi observa només un afegit de forma cúbica, d'alçada inferior, en un dels costats. A l'interior la comunicació entre el cub i el cilindre és total i hom no té gens la sensació de trobar-se dins d'un cilindre. Com a màxim, s'aprecia la paret semicircular que dóna a la Gran Via. Aquesta contradicció és el fruit d'un llarg procés d'investigació realitzat pels arquitectes.

L'espai semicircular estarà ocupat pel pati d'operacions i no estarà compartimentat en pisos, sinó que ocuparà tota l'alçada. El sostre serà decorat amb pintures del lleidatà Àngel Jové, que va començar estudiant arquitectura i ha acabat adscriuint-se a corrents avantguardistes de l'art. Aquestes pintures seran visibles des de l'exterior a través dels finestrals, llargs i prims, que envolten la part alta del semicercle.

La decoració del sostre, el lluernari que se situarà en el centre i els finestrals proporcionaran una il·luminació que completarà el caràcter gairebé màgic de l'indret.

L'espai cúbic sí que és dividit en plantes. Els arcs de sustentació de cadascun dels pisos, fets també de maó, semblen portar-nos a l'arqui-

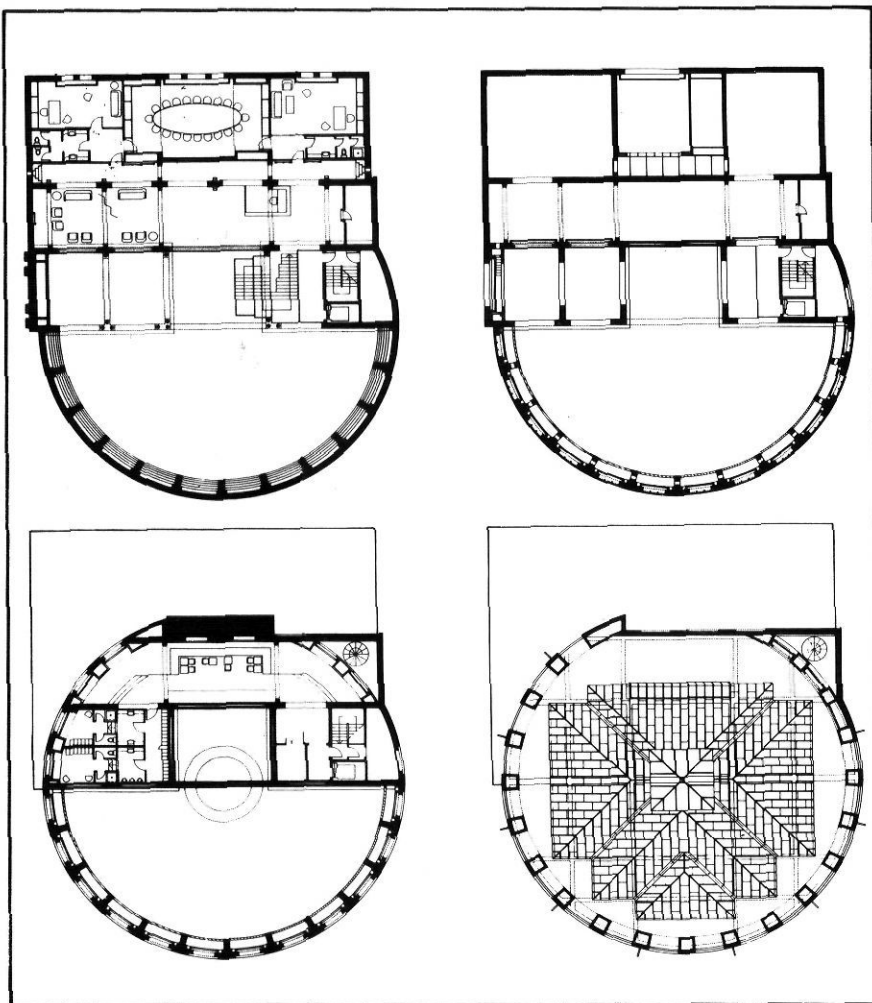
tectura carolíngia, 1200 anys endarrerada. Hom creu trobar-se, ara, a l'interior de l'església aragonesa de Siresa.

De fet —ens expliquen Clotet i Paricio— *un cop resoltes les dependències que eren obligades per a les necessitats del banc, nosaltres hem pensat en un edifici que d'aquí a unes dècades, quan probablement ja no serveixi com a edifici bancari, pugui ser utilitzat per a d'altres finalitats, culturals, per exemple.*

O qui sap si religioses.

Els romans i els àrabs

La decisió de fer servir només el maó va obligar els arquitectes a un estudi previ sobre l'ús d'aquest element en la construcció des dels romans i els àrabs fins avui. Fins a tal punt els arquitectes no han volgut fer concessions, que han renunciat fins i tot a possibles rotlles horitzontals de formigó que ajudessin a donar rigidesa al conjunt. Tot ho basen en la noblesa del maó, en els seus estudis de resistència i en els contraforts aplicats al mur cilíndric. Cal tenir en compte que aquest mur té una alçada de



Plantes primera, segona, tercera i coberta de l'edifici del Banc d'Espanya.

disset metres, sense sostres intermedis.

L'ús del maó —ens expliquen els arquitectes— ha tingut per als paletes l'al·licient de l'obra ben feta, de la competició entre ells per a demostrar qui sabia resoldre més bé situacions compromeses. I ha posat en evidència que l'ofici de paleta, amb tots els seus trucs i recursos, amb tot el seu art, es manté ben viu. En canvi, les bòbiles ens han portat molts maldecaps, ja que ha estat impossible obtenir maons que fossin paral·lelepípedes perfectes. Ens els sevien amb unes deformacions que en algun moment ens ha obligat a aturar l'obra i a reclamar peces més ben elaborades. Potser fins i tot caldrà enguixar alguna paret per a cobrir les irregularitats dels maons emprats.

Sota terra

La idea de fortalesa queda reforçada pel fet que hi ha fins i tot un

fossat entre l'edifici central i la tanca exterior: el format per la rampa de descens dels camions a la zona de seguretat, situada en els subterranis. La caixa fota quedarà situada dintre d'un cub de formigó construït dintre d'un altre de més gran, igualment de formigó. El cub interior estarà com suspès en l'aire, sostingut només per unes columnes. Entre els dos cubs hi haurà un espai on vigilaran permanentment dos guàrdies civils.

D'aquesta manera, la guàrdia civil tornarà als terrenys que va ocupar els anys de postguerra. Cal recordar que en el solar del Banc d'Espanya hi hagué el garatge Cal·licó, fet per Rafael Masó entre 1919 i 1924. Va quedar molt degradat durant la guerra civil i va acabar-se d'espatllar quan els anys de postguerra la Guàrdia Civil va convertir-lo en garatge del seu parc automobilístic, de tal manera que només va quedar la solució de l'enderrocament i el solar va passar al Banc d'Espanya.

La construcció de la part subterrània de l'edifici va crear, durant la construcció, seriosos problemes amb les aigües subàlvies, que van aparèixer més aviat del que les cates prèvies havien fet suposar. La sèquia Monar no passa gaire lluny de l'indret. No cal dir que tota la part subterrània és de formigó.

Els autors

Lluís Clotet va revelar-se com un arquitecte disposat a obrir nous camins quan el 1967 va realitzar, en col·laboració amb Òscar Tusquets, el projecte de la Casa Fullà, al carrer de Gènova de Barcelona, tot just dos anys després d'haver obtingut el títol d'arquitecte. La Casa Fullà és un edifici d'habitatges caracteritzat per un disseny revolucionari dels interiors, amb diferents nivells que encaixen entre si en els diversos pisos. També el forat de l'escala va constituir una novetat pel seu plantejament i el sistema d'il·luminació. A la Casa Fullà hi viuen coneguts escriptors i periodistes, com Joan Brossa, Marta Pessarodona i Montserrat Nebot.

Després d'haver estat associat amb Òscar Tusquets fins al final dels anys setanta, va començar la col·laboració amb Ignasi Paricio, precisament amb el projecte d'edifici del Banc d'Espanya a Girona, el 1981. Des d'aleshores, conjuntament han treballat en importants projectes arquitectònics i urbanístics, entre els quals destaquen l'escola d'arquitectura del Vallès (1985), el pavelló olímpic de Badalona (1986) i la rehabilitació del gegantesc dipòsit d'aigües situat sobre un antic edifici del Parc de la Ciutadella de Barcelona (1984), projecte que planteja complexos problemes tècnics.

Però el treball més important han estat, des del 1983 ençà, el pla urbanístic barceloní dit "Del Liceu al Seminari", que pretén remodelar l'espai públic del Raval, tot obrint un seguit de places al barri, i que inclou la rehabilitació dels edificis històrics que hi existeixen, especialment el convent dels Àngels i la Casa de Caritat, futur Museu d'Art de Catalunya. En la rehabilitació d'aquest últim edifici, Cistè i Paricio col·laboraran segurament amb el nord-americà Richard Meier.